

REDACTIA:

și
ADMINISTRAȚIA:
Deák Ferencz u. Nr. 35.

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacției.

Concurs, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit administrației tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI
PENTRU

AUSTRO-UNGARIA:

Pe un an: 10 cor.

Pe 1/2 an: 5 cor.

PENTRU ROMÂNIA ȘI
STRĂINĂTATE:

Pe un an 14 franci.

Pe 1/2 an 7 franci

Telefon pentru oraș
comitat Nr. 266.

Nr. 6869/1911.

Concurs

Pentru îndeplinirea postului de protopresbiter în tractul **Chișineu** se publică concurs cu termen de **45 zile** computate dela prima zi, ce urmează după publicare în organul oficial »Biserica și Școala« cu emolumentele:

I. Dela parohia centrală Chișineu:

- sesiunea aparținătoare parohiei protopresbiterale, și competența de pășune după acest pământ;
- birul parohial;
- stolele legale;
- întregirea dela stat conform legilor în vigoare.

II. Din protopresbiterat:

- Retribuțiunea dela dieceză pentru inspecțiunea școlară și ședulele dela cununii în sumă ce o va stabili sinodul eparhial;
  - birul protopopesc dela preoții din tract, câte 10 cor. dela fiecare preot;
  - diurne pentru vizitarea canonică și revizuirea socoților conform concluzelor sinodale;
  - spesele cancelariei protopopești conform concluzului sinodului eparhial Nr. 91 din 1878;
- Toate dările și sarcinile publice după sesiunea parohială le va suporta protopresbiterul alegând.

Aspiranții la acest post se avizează, ca în termenul indicat să subștearnă subscrisului Consistorului recusele lor instruite cu documentele de calificare, prescrisă în §-ul 53 din Statutul Organic și prin concluzul congresual Nr. 111 din 1888 și anume: să dovedească, că au calificarea recerută a reflectanților la parohiile de clasa primă, să producă testimoniu de maturitate și să dovedească cu atestat, că au împlinit cel puțin cinci ani în serviciul bisericesc, sau șco-

lar cu succes deplin mulțumitor și că prin zelul, capacitatea și diligența lor s'au distins pe terenul bisericesc-școlar.

Arad, din ședința plenară a Consistorului gr.-or. român, ținută la 15/28 decembrie 1911.

Consistorul gr.-or. român
din Arad.

Binefacerea și recunoștința.

A dat odată prinz mare ființa cea mai înaltă adevărată Dumnezeu, cum am zice noi, zice Turgenjew. Și a invitat la acest prânz mare toate virtuțile din lume. Rând pe rând veniră toate una mai frumoasă decât alta și toate se cunoșteau. Dar observă stăpânul casei că apar deodată două virtuți, mai frumoase decât toate celelalte și nu se cunosc una pe alta. Repede merge și le prezintă: Binefacerea — Recunoștința.

De când e lumea există și binefacere și recunoștință dar nu s'au întâlnit pe pământ, zice panteistul Turgenjew.

Sunt stări sufletești și mai desordonate, cari nici pomenirea binefacerii nu o suportă și consideră de ofenză chiar pomenirea vremilor de infirmitate avizată la sprigin. În considerația acestui milieu fiu la simțiri ne servim de subiectul de salon a lui Turgenjew, ca să stăm la nivelul pretențiilor zilelor noastre.

Recunoștința e o frază în mentalitatea acestor oameni, cu care *onorează* pe cine ia căzut tronul inimii sale și-l face pe acela cavaler al ordinului inimii sale să fie om de chilipir, iar nu un rigid moralist. Cel ce se sbuciumă să îmbrace pe cel gol și să sature pe cel flămând, rămână la pășula lui ca o cenușotcă, căci pe el e bizuită numai bucătăria vieții. Și numai atunci să iasă de acolo, când se mai înecă cineva în valurile vieții ca să-l scoată și să-l pună iarăși în picioare dacă se poate chiar mai sus de cum a fost. După aceea poate merge iarăși să scrume pă-

mântul ca să împlinească poruncile: pe cel gol să-l îmbraci, pe cel flămând să-l sature.

Și sunt mulți goi și flămânzi: unul orfan, altul părăsit de noroc, al treilea părăsit de oameni, al patrulea cercat de nenorociri, de boale, secete, apă, foc și toate elementele mistuitoare. Dar cunoașteți dvoastră buni cetitori mizeria dela noi poporul suferințelor, ce se o mai zugrăvesc. Poate numai cei ce s'au mutat cu gândirile lor în alte regiuni nu le mai văd și nu aud din olimpul închipuirilor lor bolnave suspinele de jos.

Binefacerea are un singur răspuns: recunoștința. Așa este învățătura de pururea și pretutindenea, cu care se cultivă altruismul — inima. Religiunea a făcut sfințenie din perfecțiunea acestui altruism al inimii. Numai ia are sfinți și drepti.

Răspunsul însă nu vine în o anumită ordine culturală, cum o exprimă aceasta poetic gânditorul panteist Turgenjew. Sunt chiar ordini culturale desordonate în cari miluitul se preface chiar în dușmanul binefăcătorului pe care l-ar sfășia în dinți.

Strüinpel, filosoful de catedră din Lipsca, a prins într'o prelegere a sa asupra eticei filosofice, — pe vremea când îl ascultam, — acest arcan al sufletului omenesc și i-a dat soluțiunea, prin egoismul firei omenești, care nu suferă pendența morală de altul și îl roade la inimă datorită ce o are față de binefăcător. Egoismul vede o umilință în a recunoaște binele făcut de altul cu el și vrea să scape de aceea închipuită umilință, deși binefăcătorul nu i-o cere aceasta, ci din contră îi înalță moralul prin înrudirea sufletească, în care a intrat cu el prin actul binefacerii.

Rezolvarea aceasta a problemei binefacerii și a recunoștinței însă este unilaterală. Ia privește numai pe omul Adam, omul sângelui și a cărnii, care numai habitusul său îl consideră de scop al existenței, care a voit să fie și el Dumnezeu, după zisa ispititorului.

Aceasta morală a eului propriu însă este ridicată prin omul Hristos. Nu carnea și sângele să vorbească din tine zice Mântuitorul, ci duhul sfânt, mângăitorul pe carele las ție, ca nesfârșit să-ți inspire duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, acela să ție în tine și cu tine. Nu fiți ai cărnii și ai sângelui ci fiți sufletești — fii luminei, căci nu pentru trup sunteți creați, ci pentru suflet.

Aici în aceasta lume a moralei religioase își află rezolvarea și problema binefacerii și recunoștinței ca acțiuni sufletești. Aici recunoștința e vecinic în societatea binefacerii. De aici au răsărit idealurile vieții și puterea de a lucra desinteresat pentru ele. Aici recunoștința luptă să întrecă binefacerea, cum ne arată exemplele

mari ale sftului Chrisostom, Vasilie cel mare și întreg șirul luminătorilor creștinești. Numai aici sunt caractere depline. Religiunea e aceea pentru viața morală, ce este soarele pentru pământ: — fără de religiune viața este un tohn vabohn, o massă haotică, cum era pământul până n'a căpatat lumină.

De câteori vei vedea binefacerea batjocorită să ști, că acolo nu este morală religioasă, pentru că nu este frica lui Dumnezeu. Și nu sunt caractere.

Viața și faptele mecenatului Nicolae Jiga.

—Diseurs comemorativ—

de Gh. Tulbure.

IV.

Dar și câtă vreme era preocupat de problemele cardinale și de interesele superioare ale bisericii, Jiga, nu a încetat a se îngriji și de chestiunile locale, de ordin bisericesc și cultural, muncind în acelaș timp din răspuțeri în sfera afacerilor sale comerciale.

Ca epitrop, ca director școlar și ca senator Jiga devenise un factor de seamă al vieții publice românești din Oradea-mare. Iar vaza și autoritatea sa creștea neconținut mai ales prin faptul, că funcțiunile de onoare, ce i-se încredințau, Jiga știa să le întrebuinteze spre a munci cu folos, spre a crea lucruri trebuincioase și spre a sluji tuturor cu pilde de fapte bune.

În adevăr Jiga a fost unul din acei puțini ai noștri, cari dragostea de neam au știut să și-o manifesteze totdeauna *prin fapte*. Aceasta este nota caracteristică a oamenilor înzestrați dela fire cu aptitudini de mecenai. Ei nu vorbesc, ci întind mână de ajutor sau creiază în tăcere.

De câte ori în satele din Bihor, mai ales pe unde era bine cunoscut se iveau neînțelegeri sau mișcări confesionale, Jiga, primind știre, imediat își ridică glasul și cu autoritatea sa personală a fost în stare adeseori să potolească spiritele agitate și să împedecă trecurile la altă cofesiune.

Iar când prindea de veste, că sătenii credincioși ai cutărei parohii sărace ar dori să-și înalțe nou lăcaș de rugăciune, Jiga le săria în ajutor, ici cumpărând loc de zidire, colo trimițând o frumoasă danie de bani, dincolo înzestrând noul Sion cu cărți sfinte, cu icoane religioase sau cu odăjdii și alte utenzilii, de cari era trebuință.

Din mulțimea acestor danii creștinești vom pomeni aici numai pe cele mai însemnate.

Astfel prin anii 1860 a cumpărat în Tinca un loc (intravilan) destinat pentru zidirea de biserică și de școală confesională. L'a plătit cu suma de 4000 florini și l'a dăruit comunei noastre bisericesti deacolo.

În anul 1866 a dăruit comunei sale natale Sânmiclăușul-român un ajutor la renovarea bisericii, în sumă de 2000 florini.

În anul 1868, când s'a reparat biserica noastră din Oradea-mare (Ujváros), Jiga a suportat singur cheltuelile renovării și auriturii turnului, în sumă de alte 2000 florini. Altcum pentru biserica din loc Jiga a făcut mai multe binefaceri, împreună cu credincioasa sa soție Ana Cosperda, care la anul 1850, pe cheltuiala ei proprie, a făcut încă o ușă de sticlă, la intrarea bisericii din tinda femeilor. Comunitatea bisericască aflând ulterior de dania generoasei doamne, i-a exprimat mulțumită „pentru această nouă faptă bună, adausă la șirul celorlalte ale sale nenumărate binefaceri și jertfe cari le-a adus pe sama sf. maicii biserici“.

În archiva bisericii se află urmă, că Jiga a mai înființat illo tempore un fond, despre care puțini vor fi având cunoștință. Și anume la inițiativa dânsului s'a creat un fond de 3000 florini pentru *ajutorarea comercianților români*, cari intenționau să deschidă prăvălie proprie. Astfel neguțătorii tineri și lipsiți de capital, ca să poată începe comerțul pe picioarele lor proprii, primiau din fondul acesta împrumuturi de câteva sute de florini cu obligamentul de a-le restitui mai apoi cu interese cu tot. Iată o idee originală și foarte salutară în domeniul vieții noastre economice-naționale, care multe foloase ar aduce neamului, dacă s'ar înfăptui conform exigențelor vremii de astăzi. Ideea aceasta a răsărit în mintea lui Jiga, al cărui fond ascundea în sine întreg spiritul de întreprindere și de binefacere, de cari era călăuzit acest bărbat în acțiunile publice.

Approape nu era ram al vieții naționale, de care Jiga să nu poarte interes și pe care să nu'l fi ajutat cu obolul său, care totdeauna știa să'l împartă acolo, unde era mai mare lipsă de el. Astfel s'a remarcat și ca un sprijinitor entuziast al literaturii și culturii românești. Între abonații la „Cronica Românilor“ alui George Șincai, a cărei reeditare o pregătea prin anii 1864 învățatul *Alexandru Gavră*, îl aflăm și pe N. Jiga. Știm deasemenea, că Jiga a contribuit cu bani la tipărirea operelor literare: *Viersuintii Romani*, *Almanachul național* și *Diorile Bihorului*, compuse și edate în anul

1854 de „Societatea tinerimei romane studioase din Urbea-mare¹⁾).

Una dintre preocupările cele mai înalte ale lui Jiga a fost promovarea educațiunii și a instrucțiunii școlarelor bihoreni. Ajutorarea tinerimii și a școlii române se pare a fi fost pentru Jiga, trebuință sufletească. L'am văzut în calitate de „localis director“ adunând împrejurul său pe băieții de școală săraci și împărțindu-le haine și cărți, l'am văzut creând și distribuind stipendii, și n'avem decât să răsfoim protocoalele comunității bisericesti ca să vedem, că pentru școala confesională din loc singur Jiga purta toată grija. Și totuși se părea, că nu e mulțumit. Un plan mai înalt îi muncia gândul, un vis mai frumos plutea înaintea ochilor săi sufletești.

Simțind lipsa arzătoare de școale și de dascăli în Bihor, într'o vreme Jiga era preocupat de ideea să strămute la Oradea preparandia românească din Arad, întemeiată la anul 1812.

„Nu pot să mă exprim deajuns — scrie lui Alexandru Gavra — cu câtă ardoare a inimii doresc translocarea preparandiei noastre din Arad la Oradea și eu ca să-mi ajung scopul bucuros a-și suporta spesele, ce se recer“.²⁾

Dar cu toate că pentru izbândirea acestei dorințe Jiga și-a oferit averea sa întreagă, totuși visul nu i-s'a putut împlini. Intențiunea aceasta singură este însă suficientă, ca să avem înaintea noastră întreagă măsura dorului său de a-și vedea pe fii neamului pășind pe calea progresului cultural.

Poate că tocmai împrejurarea aceasta l-a determinat să-și manifesteze într'altă formă planul său nobil de a crea o instituțiune culturală pentru fiii Bihorului.

Și atunci, urmând povața inimii sale, printr'un gest de o frumoasă generositate, Nicolae Jiga a săvârșit *fapta* aceea care mai presus de toate i-a asigurat dreptul la recunoștință și la nemurire.

Rodul acestei fapte este *internatul fundațiunii sale*, este așezământul, a cărui viață de o jumătate de veac astăzi o prăznuim.

(Va urmă)

Audiatur et altera pars.

Onorată Redacțiune!

Domnul Iosif Moldovan zice că n'are cunoștință despre refuzarea rectificării mele în chestia incidentului D. Popoviciu.

¹⁾ V. Date și documente cu privire la istoricul școlilor române din Bihor, de N. Firu. Arad 1910 pag. 60 și urm.

²⁾ N. Firu l. c. pag. 62.

Fără a mai scruta dar pricina dela Organul Reuniunii, mă înștiințez de nou cu rectificarea și cer intrare atât la „Bis. și Școala“, cât și la Organul Reuniunii. Voi fi scurt.

Iată ce am avut de a spune. Domnul D. Popoviciu a băgat în chestia examenului din Șiclău și următoarea picanterie (Vezi Nr. 6; 1911 a Organului Reuniunii): părintele capelan, în dragostea și stima cea mare... etc. etc. până când dna învățătoare, soția dlui învățător, l'a dat afară „pe preotul cu demnitate“.

Regret, că a ajuns dna învățătoareasă Belle în situația de a fi prezentată publicului ca o femeie, care dă afară pe un preot; nici nu mi pot închipui din ce prilej și cum adecă s'ar fi putut întâmpla acea romantică scenă în care dnul Popoviciu mi-a dat acel rol pasiv.

M'am dus dar cu doi martori cu domnii: Dr. Aurel Capra și Dr. Ioan Codrean la soțul dnei, învățătorul Belle, ca să-i cer explicație ciudatei picanterii debitată de comisarul de examene. Dl Belle însă nu mi-a dat răspuns hotărât, ci că nu'și aduce aminte bine de lucru, se va mai gândi. Văzând că nu am cu cine vorbi, iar femeile stau sub imunitate față de bărbați las în judecata onoratului public aceasta afacere cavalească a dlui comisar de examene.

Se spală apoi dl D. Popoviciu de învinuirea, că a bruscat și pe un plugar fruntaș a comunei noastre, cu următorul „Față de afirmațiunea dlui preot-capelan Nicolae Codrean din Șiclău susținută în articolul intitulat „Examenele“ și publicat în Nrul 21 din anul curinte al organului oficios „Bis. și Școala“, că dl învățător și comisar konzistorial Dimitrie Popoviciu, cu ocaziunea examenelor din 24 maiu 6 iuniu 1910 dela ambele școli din Șiclău, ar fi amenințat pe un fruntaș d'acolo că: îl va aduce de urechi, să răspundă în locul unui copilăș perplex de 6 ani“, — noi subscrișii, cari la acele examene am fost de față, prin această declarăm, că aceasta afirmație e lipsită de orice adevăr e o scornitură luată din vânt, pentru că numitul d. comisar konzistorial, nici amenințări, nici expresiuni vătămătoare n'a folosit și nu a avut motiv să folosească la adresa nimănui.

Despre ce estradăm aceasta declarațiune, pe care în caz de lipsă, o putem întări și cu jurământ.

Erdeș 25 maiu (7 iuniu) 1911.

Demetriu Muscan
adm. ppesc.

George Crainic
preot.

Ioan Caba
învățător.

Teodor Mariș
învățător.

Petru Roșu
învățător.

Ioan Popoviciu
învățător.

Admit, că subscribenții atestatului n'au auzit bruscarea lui Emanuil Codrean plugar fruntaș, dar nu e vorbă despre aceia, cari n'au auzit, ci despre aceia cari au auzit inzulța și aceia iată ce zic:

Declarație.

Subscrisul acuma's doi ani, în anul 1910, vara la examenele dlui învățător Capra, fiind de față am șezut pe o bancă în școală lângă Tia Codrean, căruia i-am șoptit ceva, la ce dl Popoviciu, comisar și dascăl din Arad, mi-a spus: „măi baciule, grijește, că te aduc de urechi să răspunzi în locul pruncului, care'i la tablă.“
Șiclău 10 octomvrie 1911.

Manaila Codrean m. p.

Noi subscrișii am fost de față, când s'a întâmplat aceasta și am auzit vorbele aceste și prin subscrierea noastră întărim și dacă-i de lipsă punem jurământ pe spusele lui Manaila Codrean, că așa s'a întâmplat și

ne-am năcăjit tare, că noi, cari susținem școala noastră, suntem batjocuriți și ocăriți înaintea pruncilor noștri de un dascăl, adeca de un cărturar, care a venit la noi ca gost, la un praznic, că pentru noi e praznic, când se țin examenele.

Șiclău 10 octomvrie 1911.

Traian Țucudean m. p.

Tia Codrean m. p. Ioan Codrean m. p.

Așa nea regulat dl comisar pe toți mic cu mare, bărbați și femei cum nea aflat în comună și acum văd din Nr. 18 al „Românului“ că a înaintat deja în regiunile regulării morților și viilor din sferile mai înalte, unde eu simplu muritor nu'l pot urmă.

Dacă preotul nu se interesează de școală e rău, dacă se interesează e și mai rău, căci dă de „piglaisul“ dlui Popoviciu.

Pentru Dzeu nu este om, cine se delătoreze pe acest om din calea buneii înțelegeri între oameni?
Șiclău 23 ianuarie (5 febr.) 1912.

Nicolae Codrean
preot.

Dl Ștefan Capra învățător în Șiclău ne trimite o întimpinare lungă la cele ce s'au scris despre examenul cu pricina cu adausul că l'a trimis și celorlalte organē de 'publicitate cari s'au ocupat cu cazul din Șiclău devenit celebru și că ea răspunderea personală pentru cele scrise. Din acea întimpinare estragem următoarele reflexiuni directe la învinuirile directe ce i-s'au adus dlui Capra, lăsând afară amănuntele peripețiilor peste cari a trecut.

„A descălecat (adica dl comisar de examene D. Popoviciu) la școala colegului Belle unde erau de față „ca la 100 inși din fruntașii satului“ și 75 elevi împărțiți în clasa III—VI. Aici o „surprindere“ — băieții erau „curați ca neaua și senini ca îngerii“. Aici o mică observare; după care calculul geometric se pot îndesui pe o suprafață de 80 m.□ în aceea școală ca la „100 inși din fruntașii poporului“ cei 75 școlari cam 20—5 oaspeți, 24 bănci, 4 levite pe cari erau așezați „cei 100 fruntași“, masa cu catedra scaune și încă altele?!“

„Se trece la școala mea. Aici 86 elevi prezenți. Popor, după afirmările dlui Popoviciu cu mult mai puțin. Băieții ce fețe vor fi arătat nu spune dl Popoviciu din „toate considerațiile“ ce le avea pentru mine n'au văzut, că toți acei oameni străini și fruntași au luat parte și la examenul meu și ma declarat: „Examenul greoi, clasificație de fel, disciplina de mijloc, studiu cum a dat Dzeu, cântare bisericească și lumească nimică“. și totuși imi clasifică examenul cu notă bună. Incât pentru afirmarea clasificații n'au fost de fel, mă rog că au fost făcute în anuar pe perioade și cu calculul general, iară pe masă a fost pusă pentru examen clasificația tuturor elevilor cu calculul general, în urmare dl D. Popoviciu mă asuprește în fața publicului cu un neadevăr. Disciplina în școala mea e exemplară, dar dacă băieții de 7—8 ani stau în școală dela 6 dimineata până la 1 oră d. a. sigur că sunt obosiți, nerăbdători, asta e doar lucru natural nenatural e numai să atribute cineva oboseala firească a copiilor în conta lipsei de disciplină. Cântarea bisericească și lumească a lipsit cu totul, zice dl Popoviciu. Eu am învățat băieții două cântări naționale, mai mult nu s'a putut; cor pe patru voci cu băieții de 7—8 ani încă n'am putut înființa“.

„La finea examenului trebuiau să urmeze apoi observările didactice. Și știți, mă rog cu ce a început dl. comisar aceste observări? A început să tragă paralele între mine și colegul meu. Văzând tendința mahnit până în adâncul sufletului am părăsit sala de învățământ, căci voiam ca să previn un scandal mai mare“.

O lămurire*)

Dl. Iosif Moldovan e tare năcăjit. Și-n năcăzul său, dă și-n dreapta și-n stânga cu scopul, ca să scape din încurcătura, pe care singur și-a câștigat-o.

Cică eu a-și fi o „coadă de topor“ zice dl. Moldovan și dă mă rog, să se înțeleagă, că eu a-și fi pus la „cale“ de P. C. Sa părintele R. Ciorogariu, pentru a strica armonia și bunaînțelegere între învățători.

Din capul locului declar, că eu cu P. C. Sa în viața mea n'am vorbit, despre chestia ce ne preocupă. Nici în clin, nici în mânec n'am cu P. C. Sa. Ca pe o față bisericească, îl cinstesc și iubesc, de aci încolo, nimic mai mult.

Deci calicativul de „coadă de topor“ este un titlu al Dlui Moldovan, pe care îl rog să și-l țină pentru sine.

Nu sunt pus la „cale“ nici „îndemnat“ de nimeni. Ce am scris, este productul meu propriu. Îl rog deci pe dl. Moldovan, să nu „presupună“, nici să „bănuiască“ în chestie alte persoane.

Cu permisiunea On. Redacțiunii, voi lămurii aci toată chestia, cetitorii și mai ales cei interesați își facă apoi judecată, asupra noastră.

Nainte de a intra în merit rog, să mi-se ierte, să-mi spun părerile mele și principiile unui mare pedagog, cu privire la ținuta comisarului de controlă. O fac aceasta cu atât mai vărtos, pentru că ne place să accentuăm la orice ocaziune, că suntem pedagogi și'n sfera noastră de activitate alt om pământean nu se pricepe. Ei, bine, dacă suntem pedagogi, atunci cu tot dreptul pretind, ca toată activitatea noastră să fie pedagogică și să nu facem pe „szemfényvesztés“ zis după podobie.

Să trecem la obiect.

Un comisar de control trebuie, să aibă în vedere că învățătorul nu în orice oră sau zi poate fi însuflețit și bine dispus de lucru, — și aceasta se poate întâmpla chiar în ziua când se face controlul, — pentru că și pe el îl influențează de multe ori daraverile familiare, apoi variatele referințe ale vieții, înseninându-i, ori întunecându-i dispoziția. Afară de aceasta, băiatul ușor își perde cumpăna; atențiunea lui în 2-3 minute dispare mai ales în examene, unde vede naintea lui atâția oaspeți!! Comisarul se va nizuși să le facă dispoziție bună nainte de examen încurajându-i.

Nu voi uita nici odată o pățanie a mea. În anul prim când am venit aici, — în Mai va fi 4 ani — auzisem și din altul, că sub inspectorul regesc Kherer e din cale afară strict. Mă îngrijorasem cu atât mai vărtos, că se vestise, că în acel an, are să vină el prin părțile aceste, să controleze școalele. Sosește timpul venirii. Îl văd pe fereastră. Mă cuprinsese o răceală, cu toate că făcusem și din l. maghiară un spor destul de bun. Iată că vine. Întră în școală zâmbind. Dă cu mine mâna, afirându-se. Ne cunoaștem dle inv. Îmi zice cu voce bună. Se puse apoi pe bancă între elevi ne-

tezind pe un elev: Și-mi zise: Poștește dle inv. și-ți petrece! Întrebă ce-ți place! Auzindu-l astfel vorbind deloc mă înseninai. M'am încălzit și atât eu cât și băieții am devenit vioi și răspunsurile date, au mulțumit pe deplin pe dl. Kherer.

Am adus exemplul acesta ca se arat, că o tactică și manieră urbană a controlorului potențează mult starea sufletească atât a inv. cât și a băieților. Vreau să zic cu alte cuvinte, controlul să fie pedagogic și conștient, nu polițial. „Controlul pedagogic este protectorul libertății învățământului, până când controlul polițial este opresorul învățământului.“

Este deci greșită ideea acelor pedagogi „bătrâni“ cari cugetă, că comisarul prin umbletul său „țanțos“ și prin aceea, că se face instructor lămuritor, trebuie să impună bietului dascăl al oamenilor. Peste aceste vechituri cred, că am trecut de mult. Autoritatea trebuie să-și câștige și aceasta și-o poate câștiga numai prin o ținută corectă și manieră urbană. Ținuta comisarului trebuie deci să fie conform părerii logice a marelui dascăl de pie memorie Dr. Șpan. Iată ce zice: „Comisarul controlează, inspectează și face notițe trebuincioase, dar în timpul cât e în examen, are un rol pasiv de *tainic spectator*; iar în conferința didactică să se poarte ca un *părinte povățuitor*.“

Așa dară nu persecutori, nu opresori, nu psihologi falși, nu vanități gălăgioase, nici instructori lărmuitori, nici om care își bate joc de casele dascălilor, ci binevoitor protectori, „tainici spectatori“, părinți povățuitori, îndrumători, corecți și juzi conștiințioși dorim a dobândi în comisarii noștri.

Noi nu avem de lucru cu tineri mari și creșcuți dela nu știu ce institute, ci avem de lucru cu niște băieți nevinovați, cari cu mintea lor fragedă n'au judecata matură; le place, să facă, orice lucru cu voie bună și jucându-se. E un zopot deci a pretinde dela astfel de băieți fie chiar și în examen, ca ei să-ți dea în tact milităresc răspunsul la întrebări cu cari el nu era obicinuit.

Iată pentru ce am cerut și cer și azi, ca examenele să fie conform principiilor marelui dascăl Dr. Șpan: „Niște ocazii cari încălzesc, cari emoționează, predispun spre multămire, îndestulir și fericire. Ele deci n'au se producă teamă, spaimă, oboseală, tămpire, indispoziție, tristețe. Ele au să fie niște *festivități școlare cu caracter educativ*, în care nota conducătoare să fie *veselia, bucuria, satisfacția, convengirea*, că aceste încheie un an de muncă, cu spor și izbândă“. Și mai cer, ca examenele în școalele cu clasele inferioare să nu dureze mai mult de oră, iar în cele cu clasele superioare maximul două ore. Aceasta pentru a feri copiii de tortură și încordare prea mare.

Acum să trecem la chestia ce ne preocupă.

Cine va fi cetit cu atențiune scrisul meu din Nrul 18 din 1911 și reproduș și în nrul 4 din acest an al organului „Biserica și Școala“ își va aduce aminte, că acolo n'am voit a înșira toate greșelile făcute de dl. Dimitrie Popoviciu în examenul meu, ci doar numai atâtea, prin câte s'a dovedit de ajuns, că dsa n'a fost de fel „*tainic spectator*“, cum se cere dela comisar a fi, cum o zice Dr. Șpan, — ci mai vărtos instructor lărmuitor, un jandarm, cum l-a numit un coleg binemeritat. Dacă însă pe dl. Moldovan nu l-am putut convinge, despre acest fapt prin puținele mele observări de până aci voi mai aduce câteva, doar își va recunoaște greșeala că ma numit de abnormal și se va feri pe viitor de un astfel de epitet grosolan nemeritat.

*) O. Domni preoți sunt rugați, să binevoiască a atrage atențiunea dlor inv, asupra acestui articol.

Examinam din exer. int. în *cl. I.* De abea însă puteam pune o întrebare, dl comisar se angaja, mai bine zis îndesa, la continuare. Spre ilustrarea și mai bine înțelegerea situației, voi reproduce o scenă fidel, — autenticitatea acestei scene în caz de lipsă o pot documenta cu martori după cum s'a petrecut. Eu întreb pe un băiat de *cl. I.*, câte părți are trupul omului? Băiatul voește a răspunde, însă dl comisar tăindu-i vorba, continuă: Auzi băiete lăsăm aceste; să-mi spui tu cum trebuie să ținem trupul? B.: Trupul trebuie să-l ținem curat. Com. Bine! dar prin ce-l vei ține curat B... pria spălare. Com.: Bine! Dar de ce-l speli? B... tace. Nu ști dragă? No las că-ți spun eu. Să se destupe porii. Eu învățătorul a parte: Domnule comisar nu m'am estins intru atâta, căci ar fi prea mult, pentru clasa aceasta. Comisarul tot aparte: Fii bun nu mă intrerupe. Cătră băiat: Dar tu nici nu știi ce-s aceea porii! Băiatul: Nu mă rog.

Com: Las că-ți spun eu. Porii sunt niște găurițe mici de tot, de cari e ciuruită toată pelea omului. Com: Și ce fac acele găurițe, când le speli? Băiatul tace. Com: Se curăță de murdăria ce a intrat în ele. Com.: Spune și tu dragă. B. tace. Com. cătră inv.: Mai departe dle inv. aceste nu le știu.. Și sârmanul inv. care a luat parte pasivă la toată scena ce se petrecuse în față-i și care sămăna mult cu povestea cocoșului roșu, abea să putea desmeteci, ca să reieie firul intrerupt din partea *tăinicului spectator*..

Că de ce a fost dl Popoviciu instructor lărmuitor nu pot înțelege nici azi, când odată recunoscusem. că n'am pertractat despre porii în *cl. I?* Desigur, că toată gălăgia, a produs-o din simplul motiv, să-și arate superioritatea față de bietul dascăl al oamenilor ce ascultau cu capetele plecate și gurile deschise la prelegerea miraculoasă.

Procedura incorectă a dlui comisar pe mine m'a atins și revoltat foarte mult, căci mi-a știrbit autoritatea înaintea băieților. Acest motiv, dar și împrejuraarea, că știam, că mi-am împlinit datorința conștiințios, m'a îndemnat să scriu articolul: În chestia examenelor, publicat în acest organ. Dl. Popoviciu în loc să-și recunoască greșelile făcute, publică tot în acest organ un răspuns tendențios terfelindu-mă atât pe nime, cât și pe colegul Capra din Sיעלău Nu s'a mulțumit însă cu ce s'a publicat în acest organ, ci a publicat și'n Nr. 6 din 1911 al organului „Reuniunea învățătorilor,” desine se înțelege, mai pe larg. Cu toate aceste dl Moldovan nu l'a escepționat, — căci era doară vorba de un prietin intim al d-sale și coleg „bătrân” — ci l'a publicat.

Și acum iubiți cetitori să fiți atenți, căci vine vorba de dl Moldovan cel cu diplomația.

După cum zisei, răspunsul dlui Popoviciu s'a publicat în organul „Reuniunea inv.” Fiind tendențios scris, n'am putut să stau cu mâinile în sân, pentru că eram deja atins și'n public. Am dat deci fostului redactor, dlui Ioan Crișan, un răspuns, să-l publice. Dsa — care dl. Moldovan cugeta, că nu poate scăpa de mine (Sic) — la prima rugare mi-a zis, că dând loc și dlui D. Popoviciu, — neescepționat de dl Moldovan — îmi dă și mie loc și a treia zi mi-a și trimis articolul la organul nostru spre publicare. Și ce să vezi? Sosește organul și dl Iosif Moldovan abuzând de dreptul redactorului îmi răspunde la posta redacției că nu-mi poate publica articolul, fiindcă nu-i convine tonul în care e scris! Motivul însă n'a fost acesta, ci fiindcă era vorba de un coleg mai „bătrân” decât mine deși în principiu după cum înșuși declară a fost de o

convingere cu mine de fapt însă a fost ca să mă ponegrească naintea colegilor, căci bine știă, că organul îl cetese toți inv. din dieceză.

De aci se începe între mine și dl Moldovan o corespondență vie. D-sa a rămas pe lângă hotărîrea sa. Între aceste fostul redactor al organului aflându-se atins în dreptul său, abzice din postul de redactor. Moldovan însă convoacă comitetul central al reuniunii, apoi comitetul redacțional și nu știu cum nu, îl vedem abzis și pe dl I. Moldovan din prezidență.

Îl mai rog pe dl. Moldovan, să binevoiască a declara, că pe ce bază a afirmat, că eu sunt „coadă de topor”? pentru că eu îți jur pe Dzeul adevărat dle Moldovan, că nu-s pus la „cale” nici „îndemnat” de nime, ci numai purul adevăr mă îndeamnă pentru că în pedagogie așa trebuie să fie! Și pentru ce mă numești „abnormal”? Ori fiindcă ne place să ne numim pedagogi? pretind că în toate sferile noastre de activitate să fim pedagogi! D-ta singur declari doară, că în „principiu” ești de o convingere cu mine! Apoi cum de mă lași știrbit în autoritatea mea înaintea băieților și ponegrit naintea colegilor? Uită dragă colegă, eu sunt în stare să-mi dau chiar și viața pentru școală, apoi aceste proceduri să-mi fie răsplată? Căci doară nu voești să alerg totdeauna pela Veneratul Conzistor să mă jeluesc și să-mi cer dreptate? Dacă aceasta o dorești, atunci cu tot dreptul ne putem numi pedagogi învechiți și nu suntem demni să ne conducem unii pe alții!

Mă mai învinuești dle Moldovan, că pentru ce am venit eu, cu scrisul la anul? chiar nainte de adunarea generală și alegerilor congresuale. Iată îți jur și aci pe D-zeul adevărat, că adunarea generală și alegerile congresuale nici prin minte nu me-a fost, când am scris articolul ce ne preocupă. Nu sustă nici afirmarea tendențioasă a d-tale, că „atacul din senin” din „Tribuna” stă în legătură cu articolul din acest organ. La atacul adevărat din „Tribuna” d-ta me-ai dat anză. Dacă articolașul d-tale din poșta redacției apărut în organul nostru nu apărea, te asigur, că nici articolul meu nu vedeă lumina zilei în „Tribuna”.

Că pentru ce anume am venit la anul chiar în pragul examenelor, am făcut-o cu scopul de a atrage atențiunea tuturor comisarilor și a d-tale asupra părerilor juste a marelui Șpan — amintite în acest articol — referitoare la ținuta comisarilor însărcinați, cu controlul școalelor noastre. Credeam, că năzuința mea va avea ca urmare naturală pertractarea serioasă a părerilor espuse din parte-mi în vre-o conferință intimă a comisarilor nostri, aducând anumite reguli — uniforme — conglăsuitoare cu cerințele pedagogiei moderne în privința tractamentului de control. Iată de ce cutezasem subscrisul a cere cu aceia ocaziune chiar și amestecul Veneratului Conzistor, care are datorința a îndruma și pretinde dela comisarii esmiși, la cinstirea celor mai elementare, dar foarte importante norme privitoare la ținuta demnă și corectă a comisarilor.

„Cine strică armonia și buna înțelegerea”, întreb și eu?

Ca să nu mai fiu suspționat și bănuț în viitor, rog cu deosebit respect pe oricare pedagog nepreocupat bunăoară cum e și dl profesor Dr. P. Pipos să binevoiască a face capăt acestor frecări dăunătoare pentru școalele noastre cofesionale și să răspundă în acest organ:

1. Corectă a fost din punct de vedere pedagogic procedura dlui comisar Dinăitrie Popoviciu în examenul meu, arătată în acest organ? Da, sau ba?

2. Corectă a fost procedura dlui Iosif Moldovan, când articolul dlui Dimitrie Popoviciu l-a publicat în nr. 6 din 1911 al organului „Reuniunea învățătorilor”, iar răspunsul meu, ca apărare în contra acestui articol nu mi l-a publicat? Da, ori ba?

3. Sunt eu abnormal, când pretind, ca activitatea noastră să fie pedagogică în toate sferile noastre de activitate și-mi împlinesc datorințele în școală conștiințos? Da, ori ba?

Socotesc că prin Tabu nu pot fi rezolvate chestiile pedagogice.

Socodor.

Iulian Paguba
inv.

Blândețe și răbdare în scaunul mărturisirei.

Ca datorințele preotului spiritual se expun în manualele de pastorală mai ale trei: preotul spiritual ca judecător, ca învățător și ca medic. Dară că el mai înainte de toate trebuie să fie părinte care cu dragoste părintească trebuie să-l primească pre cel ce-și mărturisește păcatele și pre carele trebuie să-l povățuiască pentru primirea deamă a sacramentului sfânt aceasta totdeauna se presupune în teorie, însă în praxă lipsește nu arare ori. Se întâmplă adese că preotul spiritual îl ascultă cu nerăbdare pre mărturisitorul, îl mustră preste măsură și-l tratează cu nedreptate, făcând astfel abuz de institutul de salvare așezat de Mântuitorul lumii. Nu arareori se întâmplă că o samă de preoți spirituali se mândresc că cu cea mai mare asprime au tratat mărturisitorii care cu 5, 6, 8 ani nu și-au fost mărturisit păcatele sau cari făcuseră numai o mărturisire generală. Și oare care este urmarea unei atari purtări? Cei tratați astfel, de bună samă vor ocoli scaunul de mărturisire și poate că o aversiune așa de mare se înrădăcinează în inima lor încât chiar și înaintea morții lor nu vor să știe nimic de preot, pre care nu l'au cunoscut ca consolator și amicul lor. Așisderea e explicabil, de ce la toate vorbele rele în contra preoților și contra scaunului de mărturisire atari oameni participă cu mare plăcere și lucrează în tot chipul contra lor. Nici nu se poate calcula câtă stricăciune pricinuește un atare preot spiritual a căruia tratare nici decum nu corespunde exemplului păstorului celui bun.

Cât de indulgent, plin de dragoste, răbdător și de tot îndurat a fost Mântuitorul dumnezeesc față de apostoli și păcătoșii cei pocăiți și binevoitori! Așa și preotul ca colaboratorul Răscumpărătorului la mântuirea sufletelor nemuritoare să manifesteze aceleși calități, și să arete o inimă blândă ca și Isus Dragostea și blândețele atrag sufletele și prefac inimile ca să fie bune. Cuvinte serioase pronunțate cu blândețe pătrund adânc și fac impresie salutară. Frumos se exprimă în privința aceasta sf. Chrisostom: „Cât timp am fost oi, am învins; deși ne încunjurau mii de lupi, învingem și suntem învingători; când însă am fost lupi, suntem învinși: căci atunci dela noi se depărtează ajutorul păstorului care nu paște lupi ei oi”. La o astfel de tratare blândă ne îndeamnă și principiul universal al iubirei și dreptății: ceea ce nu voiești ca să-ți faci alții, nu fă nici tu altora. Căci ce tratare dorește preotul când însuși se apropie de scaunul mărturisirei și-și mărturisește păcatele sale? Prietinos și cu răbdare să fie preotul spiritual mai ales atunci, dacă dela vre-o ocupațiune este chemat de a mărturisi. Sacrificiul, care i-se impune prin intrerumperea ocupațiilor

sale de bună samă nu este așa de mare ca acela carele-l aduce omul căințos care voiește a-și mărturisi păcatele sale. Și nici o ocupațiune nu se poate compara cu aceea prin care s'a îndreptat un om păcătoș. Dacă un om, carele nu s'a mărturisit de timp îndelugat mulțumește pentru răbdare și ajutorul ce i-s'a arătat în scaunul mărturisirei, dacă cu lacrimi în ochi se căiește și-i mulțumește preotului, atunci de bună samă preotul va simți o bucurie sufletească fără margini. Cu răbdare fie preotul la ascultarea mărturisirei, fie aceasta prea lungă sau din cale afară scurtă. Ce e drept uneori îi vine preotului greu a arăta răbdare și paciență când are înainte un mărturisitor care istorisește pe larg păcatele sale, amintind și afaceri ce nu se țin de mărturisire sau poate repetând unele și aceleși păcate mai de multe ori. A-l intrerumpe cu asprime ar fi foarte greșit; mijlocul cel mai bun este ascultare cu răbdare și povățuire serioasă. Cu răbdare și dragoste preotul să trateze și pre aceia care mărturisesc prea puțin sau de fel. Dacă unii manifestează bună voință — și aceasta se cunoaște deja din împrejurarea că ei vin la mărturisire — apoi aceștia trebuie tratați ca niște copii, deși sunt adulți. Răbdarea și prietenia trebuie să se unească cu seriozitatea și prudența spre a-i îndemna la mărturisire și căință. Oferirea motivelor de căință ale ordinii naturale și supranaturale trebuie să-l dispună pre cel păcătoș, indicarea dragostei și îndurării lui Dumnezeu trebuie să-l încurajeze la o viață adevărat creștinească. Preotul să nu scape din vedere că Mântuitorul însuș judecă în taina mărturisirei. Ca locuitorul lui Isus, preotul fie binevoitor și indulgent față de cel ce se căiește. El să fie indulgent când îi impune canonul, să-l instrueze despre datorințele stării sale și în genere despre toate datorințele unui creștin adevărat. Instructive în privința aceasta sunt cuvintele unui misionar: „Sunt deja de 56 de ani și am mărturisit cam la 400.000 de oameni. Mărturisesc că nu mă înspăimântă acele mărturisiri în care m'am arătat cam prea indulgent, ci acele în care am fost prea aspru și cu puțină dragoste; de ar fi de față acești păcătoși acuma, de bună samă i-aș trata cu mare indulgență și dragoste”. Indulgența, răbdarea și dragostea Mântuitorului, păstorul cel bun, trebuie să umple inima fiecărui preot și mai ales al spiritualului ca dirigător sa să o isprăvească spre premărirea lui Dumnezeu, spre mântuirea celor pentru cari a primit așa de mare plenipotență, ca și el însuș să dobândească îndurare și resplată cerească.

„Candela”.

CRONICA.

Darul de două milioane al primatului de Zagreb. După știri izvorite din cercuri bisericești competente din Zagreb, primatele de acolo va dăruia în anul viitor două milioane coroane pentru scopuri filantropice și pentru asociațiile și instituțiile culturale croate. Primatele și până acum a dăruit sume considerabile pentru scopuri culturale.

Pensionat. Domnul Nicolae Fizeșianu, protopresbiter militar gr.-ort. român, în Brașov, a fost trecut la pensie, la cererea proprie.

Un mormânt de pe timpul migrațiunii popoarelor. La Neukölln în Germania, cu prilejul unor săpături, s'au descoperit rămășițe de oase, care dovedesc că

este vorba de un vechi mormânt al unui călăreț, de pe timpul când omul și calul său erau îngropați împreună. Călărețul îngropat ținea în mâna stângă sabia de fer cu două tăișuri, iar lângă el se afla un vas de lut negru lucitor. S'au mai găsit în acelaș mormânt, pe lângă oasele de om și de cal, rămășițele brăului de piele bătut cu cuie de fer și bronz, ce-l purta călărețul. Descoperirea, cum se anunță din Berlin, este cu atât mai importantă, cu cât morminte de călăreți germani de pe vremea migrațiunii popoarelor sunt foarte rare în partea locului.

Biblioteca arsă. Mănăstirea Trapiștilor dela St. Laurent les Bains a fost aproape total distrusă de un mare incendiu. Partea cea mai mare a prețioasei biblioteci a căzut pradă flacărilor. Un număr însemnat de opere, scrise în eviul mediu, nu vor mai putea fi înlocuite, în considerare că nu există nici o copie de pe dânsle.

Hirotonire. P. S. S. Dl. Episcop Ioan I. Papp a binevoit a hirotoni joi în 26 ian. v. de preot pe absolventul de teologie Iuliu Hălmăgian ales preot în Vălcani iar de diacon pe I. Cristea ales cașelan în Lunșoara protopopiatul Hălmăgiului.

Căsătorie. Dșoara Aurora Cimponeriu își va serba cununia cu d. Dr. Ion Blidariu în 4/17 februarie a. c. în biserica gr. or. rom. din Lipova. Felicitări.

Necrolog. A răposat inginerul Petre Suciuc originar dela noi, în Pitești în etate de 57 ani. Odihnească în pace!

Cronică bibliografică.

A apărut revista literară, artistică și politică „*Lucafărul*” Nr. 4. 1912 cu următorul cuprins bogat și variat: Dr. S. Dragomir Cei dintăi îndrumători ai politiceii românești în Ardeal. Octovian Goga Gomora (poezie). Ioan Gorun La încercarea norocului. Ion Dragoslav Dintr'o glumă. Maria Cunțan Icoane (poezie). I. Agârbiceanu Povestea unei vieți (roman). Dări de seamă: G. Bogdan-Duică Walter Friedensburg: Camillo Cavaur. Cronici: Dr. Onisifor Ghibu: Activitatea extrașcolară a învățătorimii noastre. Insemnări: Un nepot al lui Tolstoi — poporanist! Seminarul din Caransebeș. Mișcarea pedagogică la Români în anul școlar 1910/11. „Biblioteca școlărilor”. Criza bisericească din România și moartea episcopului de Argeș. Un nou teatru în București. „Fruntașii scriitori români”.

Concurse.

Pentru vacantul post de învățător dela școala gr. or. rom. din Vizma, tractul Belințului, se escrie concurs cu termen de 30 zile în „Biserica și Școala”.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt:

1. În bani gata 1000 cor.
2. Pentru conferințe 20 cor.
3. Pentru scripturistică 10 cor.
4. Dela înmormântări, unde va fi poftit 40 fil. de o înmormântare.

5. Locuință în natură, cu intravilan lângă ea. Pentru lemne de încălzit sala de învățământ se îngrijește comuna.

Reflectanții la acest post sunt poftiți a-și așterne petițiile lor, în termenul concursual, instruate în regulă, oficiului parohial din Vizma, pe calea oficiului protopopesc din Belinț (Belenceze, Temes-megy) și a se prezenta într'o Duminecă sau într'o sârbătoare în s. biserică, spre a-și arată desteritatea în cântare și tipic.

Oficiul parohial.

În conțelegere cu mine: *Gherasim Sârb* protoprezbiter.
—□— 1—3

Pentru îndeplinirea definitivă a postului învățătoresc cantoral dela școala gr. or. rom. din Gyapju (Gepiu) cottul Bihor ppiatul Tinca pe lângă următorul salar:

1. Salarul în bani numărari dela comuna bisericească fără ajutor de stat: 1000 cor. 2. Pentru încălzitul salei de învățământ 3 metri cubici de lemne. 3. Pentru învățător 2 metri cubici de lemne. 4. Locuință bună cu 2 chilii padimentate, culină, cămară, și supraedificate. 5. Pentru cantorat dela mort mare 2 cor. hora mortului 1 cor. dela mort mic 1 cor. feștanie 1 cor. cununii 1 cor. 6. Pentru conferință și scripturistică 20 cor. Alesul trebuie să știe conduce corul vocal.

Se asigură și cvinvenalele legale din partea bisericeii pe timpul dela împlinirea a lor 5 ani în acel serviciu.

Reflectanții la acest post recursele lor ajustate conform regulamentului au să le subștearnă adresate comitetului parohial la oficiul protopresbiteral tractual în termen de 30 zile dela prima publicare în foaia oficioasă

Dat în ședința comitetului parohial ținută la 20 noemvrie (3 dec.) 1911.

Teodor Popa
notar.

Vasiliu Fărcaș
președ. comitetului par.

In conțelegere cu mine: *Nicolae Rocsin* protopop.

—□—

3—3

La Librăria Diecezană din Arad

se află de vânzare

Molitvelnicul cu litere latine

legat à cor. 14.

